

M A G Y A R

NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST

XIII. KÖTET (ÉVFOLYAM).

KOLOZSVÁRT

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT NYOMDÁJÁBAN

MDCCCXC.

1890.

106512

MDCCXC—MDCCCXC

A KIRÁLYI BAJOR

NÖVÉNYTANI TÁRSULATNAK

REGENSBURGBAN

A LEGRÉGIBB NÖVÉNYTANI FOLYÓIRAT ALAPÍTÓJÁNAK

SZÁZÉVES JUBILAEUMA ALKALMÁBÓL

A MULTBAN SZERZETT NAGY ÉRDEMEKRŐL HÁLÁSAN MEGEMLÉKEZVÉN

TOVÁBBI MINÉL FÉNYESEBB VIRÁGZÁST KIVÁN

A MNL. SZERK. ÉS KIAD.

TARTALOM:

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS † 1.

BORBÁS V. Spiraea-cserjéink összeállítása. *Spiraearum Hungaricarum enumeratio* 65.

BORBÁS V. *Violarum species Hungaricae novae* 78.

CSATÓ J. Kirándulás a Királykőre. *Excursio in alp. Királykő* 53.

HAYNALD L. Boissier Péter Edmund a Magyar Tudományos Akadémia kültagjának életirása 5.

ISTVÁNFY Gy. A penészek sejtmagváról. *De fungorum nucleis* 33.

JÓZSEF FŐHERCEG Ő császári és Királyi Fensége Változások Fiumei kertemben 1887 óta. *Mutationis in horto meo Fluminensi ab anno 1887.* 49.

Apróbb közlemények: A. FLATT K. A *Pirus salicifolia* Pall. hazánkban 23.

MELLÉKLET: BRASSAI S. és KOVÁTS Gy. Magyar fűvészkönyv. *Flora hungarica*. 1858. BRASSAI S. A növény szerveinek rövid ismertetése és a műnyelv *Organographia et terminologia botanica* 54 pp. 8°.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

BECCARI O. Malesia Vol. III. fasc. 4. 87.

DURAND TH. Index generum phanerogamorum 61.

ENGLER A. und PRANTL K. Die natürlichen Pflanzenfamilien 8., 9., 13., 21., 22., 23., 25. — 28. Lieferung (Coniferae von A. EICHLER, fossile von A. ENGLER Gnetaceae von A. EICHLER Angiospermae Siphonogamen) 47. (Typhaceae, Sparganiaceae, Aponogetonaceae, Triuridaceae, Araceae, Lemnaceae, Burmanniaceae von H. Graf zu SOLMS; Potamogetonaceae. P. ASCHERSON; Hydrocharitaceae P. ASCHERSON und M. GÜRCKE; Najadaceae von P. MAGNUS; Juncaginaceae von FR. BUCHENAU (für genus Lilaea HIERONYMUS); Alismaceae, Butomaceae FR. BUCHENAU; Cyclanthaceae von O. DRUDE; Musaceae, Zingiberaceae, Cannaceae, Marantaceae von O. G. PETERSEN; Orchidaceae von E. PFITZER) 48. 14., 18., 20., 30.—33., 35. Lieferung (Saururaceae, Piperaceae, Chloranthaceae, Lacistemaceae, Casuarinaceae, Juglandaceae, Myricaceae, Leitneriaceae, Ulmaceae, Moraceae, Urticaceae, Proteaceae, Loranthaceae, Olacaceae, Balanophoraceae von A. ENGLER; Salicaceae, Aizoaceae Mesembrianthemaceae, Portulacaceae, Caryophyllaceae von F. PAX; Betulaceae, Fagaceae von K. PRANTL; Myzodendraceae, Santalaceae, Grubbiaceae von G. HIERONYMUS; Aristolochiaceae von H. SOLEREDER; Rafflesiaceae, Hydnoraceae von H. Graf zu SOLMS; Phytolaccaceae, Nyctaginaceae von A. HEJMERL) 81.

RABENHORST L. Kryptogamenflora von Deutschland etc. I. Band III. Abth. Pilze von H. REHM 30, 31. Lief. Discomycetes (Pezizaceae) 47., 86. — IV. Band Laubmose von K. LIMPRICHT 9., 10. Lief. 47, 86. — V. Band Characeen von DR. W. MIGULA 1. Lief. 81.

SACCARDO P. A. Sylloge Fungorum I—VIII. et Additamenta ad Voll. I—IV. 82.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Berlin: Gesellschaft naturforschender Freunde 1888. oct. 16. —dec. 16. ül. 24.

—: 1889. jan. 15.—máj. 21. ül. 62.

Paris: Nagy nemzetközi növénytani congressus 62.

Roma: R. Accademia dei Lincei 1888. oct. 4. nov. 4. ül. 24.

KIÁLLÍTÁSOK.

Anvers: Exposition Internationale de Géographie botanique, commerciale et industrielle 84.

—: Exposition retrospective et générale de Microscopie 63.

Budapest: Virágkiállítás 63.

EMLÉKSZOBROK.

Felhívás TREFORT ÁGOSTON emléke ügyében 31. gróf MIKÓ IMRE 64.

HALÁLOZÁSOK.

BALL J. 94. BALOGH K. 28. DIETRICH D. 29. EBENHÖCH F. 94. GRAY ASA 26. LEITGER H. 26. LINZBAUER X. F. 28. MENEHINI G. 88. PEYRITSCH J. 90. PRZEWALSKY M. N. 29. REICHENBACH G. H. 92. VAGNER L. 27. ZEISS K. 30.

SZEMÉLYI HIREK.

FAMINTZIN 96. JANKA V. 96. JÓZSEF ÁGOST FŐHERCEG 64. NÄGELI 30. PFEFFER 30. SACHS 30.

KINEVEZÉSEK.

AMBRONN 64. BENECKE 64. BORODIN 95. COURCHET 96. DARWIN F. 30. DINGLER 95. DOUGLAS 62. ENGLER 95. GRANEL 96. HALSTEDT 64. HEINRICHER 64. ISTVÁNYFY 96. JAKSICS 64. JOHOW 30. KLEIN L. 90. KORTSCHINSKI 30. VON LAGERHEIM 64, 96. MIGABE 96. MOLISCH 96. PALLADIN 96. PAMMAL 64. PAX 96. PRANTL 95. ROTHBERT 96. SCHÖNLAND 64. UHLITZSCH 64. URBAN 95. VINGE 64. WILHELM 96. WILLE 96.

HABILITÁCIÓK.

HANSEN A. 30. SCHENCK H. 30. STAFF O. 30.

IRODALMI HIREK.

Flora 30. Oesterreichische botanische Zeitschrift 30.

ÁLLATNEVEK.

Csigák 62. Rana 62.

NÖVÉNYNEVEK.

Abies 19. **Acacia** 90. **Achlya** 38. **Aconitum** 57, 60. **Acotyledoneae vasculares** 90. **Agaricineae** 82, 3. **Agave** 53. **Aizoaceae** 87. **Algae** 27, 88, 9, 90, 94 **Alismaceae** 48. **Aloina** 47. **Alsina** 57. **Amaurochaete** 62. **Anabaine** 88. **Androsace** 59. **Angiospermae** 47, 8. **Angraecum** 20, 4. **Anthemis** 59. **Anthyllis** 57, 9. **Aponogetonaceae** 48. **Araceae** 48, 92. **Aralia** 53 **Areca** 49, 52. **Aristolochiaceae** 87. **Ascobolaceae** 85. **Ascomycetes** 46. **Asplezium** 50. **Aster** 59. **Astrantia** 59.

Balanophoraceae 87. **Balantinm** 51. **Ballia** 94. **Bánffy** 56, 9. **Barbula** 47. **Basananthe** 91. **Basidiomycetes** 41. **Betulaceae** 87. **Billia** 91. **Biscutella** 57. **Boehmeria** 50. **Bombaceae** 88. **Boraginaceae** 88. **Boschia** 88. **Brahea** 52. **Brachychiton** 52. **Brachysema** 53. **Bromeliaceae** 14. **Bruckenthalia** 57. **Bryineae stegocarpae** 47, 86. **Bryophyta** 81. **Bryopsis** 88, 90. —**deae** 93 **Bulgariaceae** 87. **Bupleurum** 57. **Burmanniaceae** 48. **Butomaceae** 48.

Caliciaceae 85. **Callithamnion** 90. **Calyciflorae gamopetalae** 19. —**polypetalae** 19. **Camellia** 17. **Campanula** 54, 7, 9. **Cannaceae** 48. **Carduus** 57. **Carex** 57, 9. **Carlina** 18. **Carmichaela** 50. **Caryophyllaceae** 87. **Casuarinaceae** 87. **Cenangiae** 86. **Centaurea** 59. **Cenococcaceae** 85. **Ceramium** 89. **Chamaerops** 50, 2. **Chara** 90. —**ceae** 81. **Charophyta** 81. **Chenopodiaceae** 26. **Chionodoxa** 9, 19. **Chloranthaceae** 87. **Chlorophyceae** 81. **Chordarieae** 90. **Chytridiaceae** 82, 4. **Cinclidotus** 86. **Cirsium** 18, 60. **Citrus** 49, 50, 2. **Clavariaceae** 82. **Clethra** 53. **Cleyera** 53. **Clivia** 50. **Coccochloris** 88. **Colchicum** 24. **Collybia** 46. **Compositae** 21. **Coniferae** 14, 47. **Cordieritaceae** 85. **Corolliflorae** 16. **Coryneliaceae** 84. **Corypha** 52. **Cruciferae** 20, 91, 5. **Cryptogamae** 33. **Cycas** 49, 50, 2. **Cyclanthaceae** 48. **Cystopus** 40. **Cyttariaceae** 85.

Dacryomycetes 41, 2. **Delphinium** 60, 89. **Dematiaceae** 86. **Dermatiaceae** 85. **Desmidiaceae** 89. **Dianthus** 27, 9, 60. **Diatomeae** 90. **Dictiogramma** 50. **Didymodon** 47. **Dioon** 53. **Discomycetes** 47, 82, 5. **Ditrichiaceae** 47. **Dothideaceae** 84. **Draba** 58. **Durio** 88.

Edraianthus 14. **Elaeagnus** 23. **Elaphymycetaceae** 82. **Encephalartos** 48, 53. **Endagonaceae** 85. **Entomophthoraceae** 82, 84. **Eugenia** 50. **Eumyxomycetaceae** 82. **Euphorbia** 20. **Euphrasia** 51. **Eusticteae** 47. **Excipulaceae** 86.

Fagaceae 87. **Ficoideae** 87. **Ficus** 49, 50. **Fistulina** 43.

Galium 59. **Gasteromycetes** 82, 4. **Gentiana** 56. **Geranium** 54, 7, 9, 60. **Gnaphalium** 57, 60. **Gnetaceae** 47. **Graya** 26. **Grevillea** 50. **Griffithsia** 90. **Grimmiaceae** 86. **Grubbiaceae** 87. **Gymnoasceae** 85. **Gymnospermae** 19.

Hansgirgia 24. **Helianthemum** 59. **Helvellaceae** 85. **Hemihysteriaceae** 85. **Hepaticae** 27. **Heterobasidion** 35, 7, 44. **Heterodera** 24. **Heterosphaeriaceae** 47, 86. **Hieracium** 57, 9. **Hoya** 50. **Hydnaceae** 82, 3. **Hydnoraceae** 87. **Hydrocharitaceae** 48. **Hymenomyces** 37, 42, 6, 82, 3. **Hymenogastreae** 32, 4. **Hyphomyces** 82, 86. **Hypocrataceae** 91, 2. **Hypocreaceae** 84. **Hyppocastaneae** 90. **Hysteriaceae** 84.

Isatis 60.

Jubaea 52. **Juglandaceae** 87. **Juncaginaceae** 48.

Kalmia 53. **Kentia** 49.

Labiatae 21. **Laboulbeniaceae** 82, 5, 90. **Lacistemaceae** 87. **Lamium** 60. **Lapageria** 50. **Leitgebia** 26. **Leitneriaceae** 88. **Lemnaceae** 48. **Leontodon** 95. **Leptodontium** 47. **Leptostromaceae** 86. **Lilaea** 48. **Lophiostomaceae** 84. **Loranthaceae** 87. **Luzula** 57. **Lycopodiaceae** 82, 4. **Lycopodium** 58.

Marantaceae 48. **Melanconiaceae** 82, 6. **Melissa** 57. **Meninghinia** 88. **Merulius** 35. **Mesembrianthemaceae** 87. **Microthyriaceae** 84. **Monadinaceae** 82, 5. **Monochlamydeae** 19. **Monocotyledones** 19, 89. **Moraceae** 87. **Mortierella** 37. **Mucedinaceae** 86. **Mucor** 36, 7, 8, 9. —**ceae** 82, 4. **Musaceae** 48. **Mycetes** 27. **Myosotis** 59. **Myricaceae** 87. **Myxomyces** 82, 5. **Myzodendraceae** 87.

Najadaceae 48. **Nectrioidaceae** 86. **Nidulariaceae** 82, 4. **Nigritella** 57. **Nostochineae** 89. **Nyctaginaceae** 87. **Nyctalis** 43, 4.

Odontites 94, 5. **Odontotrema** 47. **Oenanthe** 94. **Oidium** 46. **Oiacaceae** 87. **Oligoporus** 43, 4. **Omphalodes** 9. **Onobrychis** 59. **Onygenaceae** 82. **Orchis** 62. —**deae** 14, 48, 93. **Origanum** 55. **Orobanche** 56. **Oscillaria** 89. **Ostropeae** 47.

Palmae 88. **Pandanaceae** 48. **Panus** 35. **Passiflora** 24, 50 —**ae** 90. **Patellariaceae** 85. **Pedicularis** 59. **Penészek** 33—46. **Perisporiaceae** 84. **Peronosporaceae** 82, 4. **Peyritschia** 90. **Peziacei** 47, 86. **Phacidiaceae** 85. **Phalloideae** 82, 4. **Philodendron** 50. **Phoenix** 49, 50, 2. **Phycobrya** 81. **Phycomycetes** 82, 4. **Phyllactidium** 24. **Phymatosphaeriaceae** 82, 5. **Phyteuma** 57. **Phytolaccaceae** 87. **Pilacre** 41. **Pilobolus** 37. **Pimpinella** 59. **Pinus** 13, 60. **Piperaceae** 87. **Pirus** 23. **Plumbaginaceae** 20. **Polygala** 59. **Polygonum** 57. **Polypodium** 50. **Polyporus** 24, 35, 44—**ceae** 82, 3. **Portulacaceae** 87. **Potamogetonaceae** 48. **Potentilla** 57. **Pottia** 47.

—ceae 47, 86. Pritchardia 52, 88. Proteaceae 87. Protobasidiomycetes 41. Protomycetaceae 82, 4. Pyrenomycetes 82, 4. Pterygoneurum 47. Ptychogaster 35, 43.

Rafflesiaceae 87. Raphanus 62. Rhapis 49, 52. Rhodiola 57 Rhynchelythrum 90. Russula 44.

Saccharomyceteae 82, 5. Salicaceae 87. Santalaceae 87. Sappin 19. Saprolegnia 36, 8, 40. —ceae 84. Saururaceae 87. Sauvagesiaceae 26. Saxifraga 57, 94. Scabiosa 57. Schistidium 86. Schizomycetes 85. Sciaphila 88. Scleroderris 47. Seaforthia 49, 50. Sedum 57, 60. Selaginella 50. Senecio 58. Sigillaria 62 Siphonogamae 47. Sorophoraceae 85. Sparganiaceae 48. Sphaeriaceae 84. Sphaerioidaceae 86. Sphaeropsidae 82, 86. Spiraea 65 – 78. Stictaceae 85. Stilbaceae 86. Strelitzia 50. Stropharia 36, 46. Syringa 21. Syzygites 37.

Thalamiflorae 19. Thallophyta 33, 4, 5, 81. Thelephoreae 82, 5. Thrinax 52. Thurya 21. Tymus 57. Tilia 90. Timiella 47. Tinea 90. Tortella 47. Tremella 41 —ini 41, 2, 84. Trichostomum 47. Triuridaceae 48, 88. Tryblidiaceae 47. Tuberaceae 82, 5. Tuberculariaceae 86. Tympanis 86. Typhaceae 48.

Ulmaceae 87. Umbelliferae 90. Uredinaceae 84. Urtica 51 —ceae 87. Ustilago 45, 6. —ceae 84.

Vahlodea 90. Verbascum 53, 5. Veronica 94. Viola 73—81 —ceae 26.

Xanthium 90.

Zamia 53. Zingiberaceae 48. Zygnemaceae 40. Zygomycetes 39.

Szerkesztői posta: 96.

Hirdetések: Deutsche botanische Monatschrift 48. — Vágner L. herbariuma 96.

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

XIII. KÖT. (ÉVF.) 1889.

136. 137. SZ.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS †. — Boissier Péter Edmundnak a Magyar Tudományos Akadémia kültagjának életrása HAYNALD L. — Apróbb közlemények: A *Firus salicifolia* hazánkban A. FLATY K. — Tudós társaságok. — Kiállítások. — Halálozások. — Kinevezések. — Habilitációk. — Személyi hírek. — Irodalmi hírek. — Trefort mellszobra ügyében.

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

Ő CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI
FENSÉGE

RUDOLF

(FERENC, KÁROLY, JÓZSEF) FŐHERCEG

AUSZTRIA ÉS MAGYARORSZÁG
TRÓNÖRÖKÖSE

AZ ARANYGYAPJAS REND LOVAGJA, A SZ.-JSTVÁN REND
ÉS SZÁMOS MÁR LOVAGREND NAGYKERESZTJESE,
CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI GYALOGSÁGI FŐFELÜGYELŐ,
CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI ALTÁBORNAGY, ELLENTENGER-
NAGY, TÖBB BEL- ÉS KÜLFÖLDI KATONAI EZRED
TULAJDONOSA,

A BUDAPESTI, BÉCSI ÉS KRAKÓI TUDOMÁNYEGYETEMEK
TISZTELETI BÖLCSELETTUDORA,

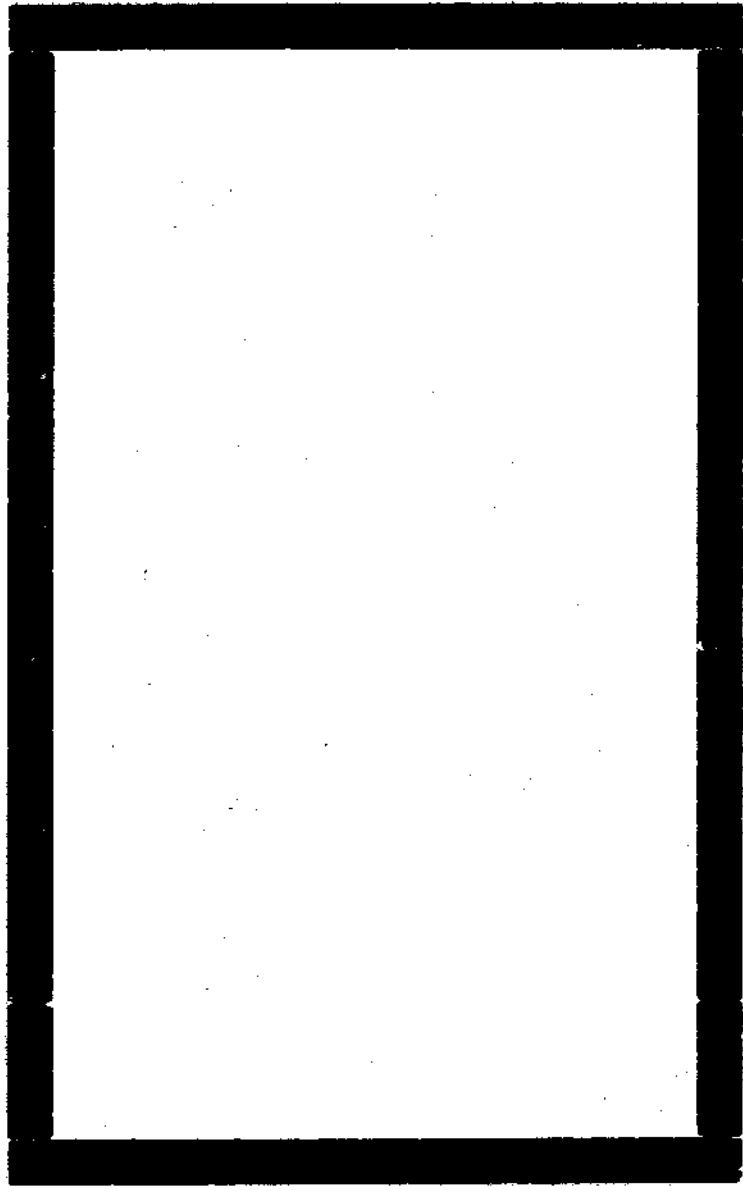
A BUDAPESTI, BÉCSI, KRAKÓI, LISSABONI, SZ.-PÉTERVÁRI
TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁK TISZTELETI TAGJA,
STB. STB. STB.

A TUDOMÁNYOK NAGYLELKŰ PÁRTFOGÓJA ÉS
MŰVELŐJE MAGA IS KIVÁLÓ TERMÉSZETTUDÓS,

A HAZA LEGSZEBB REMÉNYE

* LAXENBURGBAN MDCCCLVIII. AUGUSTUS XXI.

† MAYERLINGBEN MDCCCLXXXIX. JANUAR XXX.

BOISSIER PÉTER EDMUND
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÜLTAGJÁNAK
ÉLETIRÁSA.

Irta és a Magyar Tudományos Akadémia 1888-iki novemberhó 26-án
tartott összes ülésén felolvasta

DR. HAYNALD LAJOS,
Bibornok és Kalocsai Érsek,
Magyar Tudományos Akadémiai igazgató s tiszteleti tag.

Nem kisebb ember, mint a növénytan terén e tudomány minden ismerőjétől nagyabecsült DE CANDOLLE ALFONZ az, kinek a mai napon általam dicsőítendő genfi növénytudós BOISSIER PÉTER EDMUND halála fölött hangoztatott szavaival kezdem meg emlékbeszédemet, hirdetvén azt, hogy a Napkelet és Spanyolhon növényeinek legalaposabb ismerőjét, az ezen két floraterület virányáról irt legjelentékenyebb munkáknak szerzőjét, kihez mint valódi tekintélyhez folyamodnak a növénytudósok, vesztettük el 1885. szeptember 25-én BOISSIER-ben, kinek halála fölött nemcsak a tudomány művelői, hanem „nemes jelleme és tiszteletre méltó élete miatt közelebb ismerői is méltán kesergettek.“

Ha tehát én ezen elhunytunkról is szólván, szintugy fogok cselekedni, mint más a Tekintetes Akadémia körében dicsőített botanikusok életírásában már tettem, bennök nemcsak a tudomány nagy férfait, hanem az emberi életnek egyéb, tehát vallási, emberbaráti, társadalmi és családi viszonyaiban is tiszteletreméltó egyéniségeket mutatván be mellettem szól a tudomány egy nagy hőségnek, DE CANDOLLE-nak hasonló eljárása, és bátorit azon állásomnak jelen alkalommal is újabb elfoglalására, melyben a scientia amabilis egy ünnepelt férfia felé nemcsak szaktudósi jelessége, hanem egész diszes emberi valója miatt akarom fordítani a Tekintetes Akadémia megtisztelő elismerését.¹

¹ EDMOND BOISSIER. Notice biographique par M. ALPHONSE DE CANDOLLE. Genève 1885.

Notice sur la vie et les travaux botaniques d'EDMOND BOISSIER par M. le Dr. H. CHRIST, de Bâle, — ily munkában: Supplementum

BOISSIER PÉTER EDMUND, a francia hugenottáknak régen-
te Genfben költözött családjai egyikéből származott 1810-diki
május 25-én. Apja a városnak nagy tiszteletben álló patriciusa
vala, anyja pedig egy BUTINI nevű híres orvosnak a leánya.
Gyermekkorát és ifjuságát gondos szülői nevelés alatt szülő-
városában és atyjának Vaud-Cantoni Valleyres nevű birtokán,
a Jura-hegység közelében tölté, hol ifjúkori kirándulásai a
virággazdag gyönyörű szomszéd hegységekbe fejlesztették benne
a hajlamot és gyakorlottságot későbbi tevékeny botanikai mű-
ködésére. szintúgy, mint nevezetes növénytani útjaira.

Sok kitünő tulajdonainak magyarázatára szolgál gondos
nevelése is, melyben a régibb idők szigorú szokása szerint
részesült, ellentétben ama szabadsággal s majdnem szabados-
sággal, melyet napjainkban az ifjuságnak, sőt kis gyermekek-
nek is gyakran elnézni szoktak. Komoly és szigorú nevelője
VALETTE LAJOS, legnagyobb súlyt fektetvén tanítványa engedelmességére,
hogy ezt eszközölje s az észnek uralkodó hatalma alá
nehezebben hajló gyermeki kor szeszélyes ellenszegüléseit
erélyesebben fékezhesse, a maga módja szerint csak helyesel-
hető, de mostani sok nevelésügyi szóvivőink által nem ritkán
kárhóztatott ildomos fenytéktől, névszerint mint BOISSIERnek
már idéztem életirója és közlelől való atyjafia DR CANDOLLE
fölemliti, a homo animal arcának érintésétől sem tartózkodott;
— míg másrészt némi nevelési különösségektől ment
nem vala, hogy p. o. az emberi test részeinek tanítványa előtt
bővebb megmagyarázására használt kis csontvázat éjjelre a
gyermek BOISSIERnek ágyába fekteté, talán azért, hogy az éjjeli
ijedések ellen idegeit megedze.

BOISSIER tanulmányait a genfi akadémiában végezte, előbb
a középiskolai tárgyakban, később a felső tudományokban, —
a nagynevű DE CANDOLLE PYRAMUS ÁGOSTON, ALFONZnak atyja,
levén a természettudományban tanára akkor, midőn (a nap-

Florae Orientalis EDMUNDI BOISSIER editore R. BUSER Herbarii de Can-
dolle Custode. Genavae 1888.

DR. KANTZ ÁGOST: EDMOND BOISSIER † „Magyar Növénytani Lapok”-
ban, — 1885. September, Október.

DR. P. ASCHERSON: EDMOND BOISSIER. Gelesen in der Vierten General-
Versammlung der Deutschen botanischen Gesellschaft am 17-ten Sept.
1886. in Berlin.

DR. EM. LEVIER Florenz, in litteris ad me directis de 14-a Octo-
bris, 1888.

DR. ED. DE REGEL, St.-Petersburg, in litteris ad me directis de 31-a
Octobris, 1888.

jainkban ritkábban előforduló tudományos érdeklődés folytán) gazdagabb és előkelőbb családokból származott fiatal nők is családjaik fitagjaival együtt a természettan, a vegytan, a növénytan és egyéb tudományok avatottjaivá nevelődni szorgalmaskodtak. BOISSIERNEK magasabb műveltségű édes anyja szülői dicsvágyának egyik célját abban keresvén, hogy fia tudóssá képezze magát, azt ennek nemes tudványa következtében túlon-túl el is érte.

DE CANDOLLE ALFONZ BOISSIERNEK ifjúkori leleményessége érdekes tanúságaként említi föl róla, hogy egyszer apjától a nagy Szent-Bernát-hegység megtekintésére engedélyt nyervén, egy kertészkisérővel és néhány napra számított csekély utra-
valóval kiindult; — de utazása közben kedve jövén nagyobb kört csinálni, a Svájccal határos Olaszországban egész Turinig gyalogolt s csak onnan került a Mont-Cenis-en át hazája felé vissza; mely meghosszabbult utjában csekély úti pénze mindkettőjöknek az itt-ott árult sült burgonyára sem telvén, gyakran csak puszta kenyéren éltek; — de midőn jó sokára Genfbe egyetlen-egy frankkal visszatértek, ennek is siettek végére járni, fölkiáltván: „Ez elég lesz egy adag fagyfaltra, hogy ne maradjon semmi.“

Reformatus vallásának tanai szerint hívő és buzgó keresztény vala, mint a ki az általa fiatal korában választott Vaud-i szabad egyháznak tagja lévén, az annak ügyrendezői sorában majdnem 39 évig működött és synodusában mint a Valleyres-Baulmes-i község képviselője gyakrabban megjelent; — de ki positiv keresztény vallásosságának szép és jótékony kifejezést az által is adott, hogy a mily magasan szokta őt növénytani hajlama Svájenak égig emelkedő havasi világába vinni annak ékes virágai tudományos gyűjtésére: oly mélyen vezette őt le keresztény jótékonyága a szegénység, a betegségek, a fájdalmak hajlékaiba, a nyomort szenvedőknek legalsóbb társadalmi rétegeibe, hogy ott a keresztény tanokra utalva, imádságra intve és vigasztalást, segílyt nyujtva, a keresztény szeretet virágait fölmutassa, s kiérdemelje azon gyönyörű dicsőítést, melyben a ravatala felett szónokló egyik tisztelője így hirdette jelességét: „Ha e percben oda látogat-
„hatnátok a szegényeknek kunyhóiba, a kicsinyeknek és szen-
„vedőknek lakjaiba, kiknek fogalmuk sem volt arról, mily nagy
„vala elhunyt barátunk a tudományos világban, látnátok a ha-
„lála fölött könyvelábadt szemeket, látnátok szenvedésektől és
„szomorúságtól elnyomott sziveket, melyek a maguk módja

„szerint fennen tanúsítják, hogy vala neki más természetű nagysága is, mint a melyet ő, a tudós férfiú hatalmas értelmiségétől nyert.“² S lehet-e emberről szebbet mondani, mint a mikép jellemezte BOISSIER a *Flora Orientalis Supplementum* előszavának szerzője DR. CHRIST, ily fényesen nyilatkozván róla: „Valódi keresztény volt, a hit második természetévé vált, és legfőbb érdekévé, melynek mindent alárendelt; azon embereknek egyike, kik ugyan a földön élnek, de szemeikkel az égen függnék.“ *Notice sur la vie etc.* XXII.³

BOISSIER, mint mondtam, a protestans Vaud-i separatisticus egyháznak buzgó tagja vala, de azért a katolikusok ellen támasztott üldözések közepett is irántuk igazságos tudott lenni, név szerint Genfnek 1873-iki viharos napjaiban, midőn jóllehet a politikába rendesen nem avatkozott, mégis azoknak egyike volt, kik a katolikusok bántalmaztatását s a katolikus püspöknek Genfből kiűzetését az általa is aláírt tiltakozással rosszallották.⁴

Keressük egyéb kiváló tulajdonságait: s látni fogjuk, hogy mint fénylett vallásossága és igazságérzete, szintúgy díszére vált ritka szerénysége. Tanuskodik erről az is, hogy jóllehet több hatalmasság rendjelekkel tünteté ki, számos tudós társulat tagjai közé választá őt, ő mindezekről nem is szólt; — tanuskodjanak a valódi tudóshoz illő ama szavai, melyekkel 1871-ben a magyar Akadémia külföldi tagjai közé soroztatásáról általam értesítve, válaszában biztosít, miként melegebben semmit sem óhajt, mint hogy ezen kitüntetést mindinkább megérdemelni képes legyen.

Családi erényekben és boldogságban gazdag levén házas élete derék neje és unokahuga BUTINI LUCILIANAK oldalán, ennek gyönyörű emléket emelt BOISSIER az egész létét lelkesítő tudományában. Ugyanis aki vele 1842-ben és 1846-ban Görögország, Anatólia, Syria és Egyiptom növényeit gyűjtötte egy nehéz és hosszú utban, — ki 1849-ben déli Spanyolországba kisérván őt, az uti fáradoalmak folytán typhusban elhalva kedves férje és a tudomány iránti szeretetének áldozatjaul

¹ VAUTIER, Valleyres-i lelkész: *Paroles adressées aux parents et amis d'Edmond Boissier le 28. Sept. 1885. jour de ses funérailles.* pag. 27.

² „C'était un chrétien vivant; la foi était devenue sa seconde nature et l'intérêt capital auquel il soumettait tout; un de ces hommes, qui vivent bien sur la terre, mais qui ont le regard fixé au delà.“

⁴ MERMILLOD GÁSPÁR Lausanne-i és Genf püspöknek hozzám 1888. október 14-én intézett levele szerint.

esett: azt magában a növénytanban megdicsőítendő, nevről Kis-Azsiának ritka szépségű két növényét nevezte el „*Omphalodes Luciliae*“⁵ és „*Chionodoxa Luciliae*“-nek⁶, melyeknek elsőbbit ily gyöngéd ajánlattal vezeté be a tudományba: „*Dicavi dulcissimae conjugii, in itinere longo difficilique indefessae impavidaeque sociae, in detegendis colligendisque plantis anaticis utilissimae adjutrici.*“ (*Diagnoses Plantarum Orientalium. Series I. Vol. I. 1844. pag. 41.*)

E nemeslelkű nőnek halála soha tökéletesen be nem tölthető ürt hagyott életében vissza, — a megszorodott férjnek mély gyászát nem is enyhithetvén más, mint a szeretetteljes ragaszkodás, melyet fia BOISSIER AGENOR és leánya BARBEY VILMOSNÉ a férjével, valamint nőtestvére BOISSIER VALERIA, férjezett GASPARI grófné, sok szépirodalmi, valláserkölcsi és természettudományi munkák szellemes szerzője⁷, de ennek férje is, GASPARI AGENOR gróf tanusítottak iránta, — nem enyhithetvén más, mint szüntelen munkálkodása és tudományos utjaiban a növénytan gyönyörű tárgyaival való foglalkozása.

S a mily szép volt virágos tanulmánya, a mily gyönyörű volt családi élete: oly szép vala egész valója, mint ezt egy nevezetes tanuságtétel is előnkbe állítja; mely nem az emberek fölött itélni hivatott előljárósági személyektől, nem magas helyről, hanem egy mégis illetékes szájból, — mindennapi tetteit szemlélő és bíráló szolgájának RAVEYNAK ajkairól — hangzik felénk; kit t. i. DR. LEVIER a BOISSIERREL a portugalli Serra de Estrella hegységbe tett botanikus kirándulása alkalmával, midőn ez közelökből növények után kis időre távozott, megkérdezvén: „Úgy-e derék ember a maga ura?“ ily feleletet nyert: „Oh igen, ő jó, nagyon jó; 40 év óta szolgálom őt s nem tudtam benne hibát találni;“⁸ mintegy keresve-keresett tebát s pedig 40 évig urában hibát a kiválóan értelmes szolgálta, de mondja, nem tudott benne találni; e szavakkal megcáfolván azon közmondást, hogy a legkitünőbb ember sem nagy komornyikja előtt.

Tudományos működésének szolgálatába szeretvén állítani mindent, mi erre hasznos lehetett: így tön ő az 1868-ik

⁵ BOISSIER *Flora Orientalis* Vol. IV. 267.

⁶ BOISSIER *Flora Orientalis* Vol. V. 311. CURTIS *Botan. Magaz.* tab. 6433.

⁷ Lásd: DE GUBERNATIS *Dizionario degli Scrittori Contemporanei* Firenze. 1879. 491. lapon.

⁸ LEVIER 18/X. 1888. hozzám írt levelében.

évben keletkezett hozzá való közelebbi viszonyommal is, mely szives levelezésében szerénységének, irodalmi munkásságában nagy lelkiismeretességének, és minden csekély szolgálatot hála-lasan vevő kedvességének számos bizonyítékát nyújtá nekem. Ugyanis herbariumomnak balkánvidéki ritkaságaival megismerkedni ohajtott, a tudományos határozottság tekintetéből soha eléggé nem méltányolható azon irói eljárásánál fogva, melylyel, (mint ezt könyveiben és szintűgy hozzám intézett több leveleiben is hangoztatá,) a munkáiban előforduló minden növényt saját szemével látni akart, csak azon ritka esetekben idézvén növényt kétely kifejezése (tehát kérdőjel) nélkül, midőn valamely botanikus által fölállított és megnevezett növénynek vagy növényfajnak önállására s határozottságára nézve semmi kétsége fönn nem maradt, nem arra nézve, hogy az helyesen lett determinálva, tehát attól sem kellett tartania, hogy akár a megnevezésbe, akár a hivatkozásba hiba csúszott volna be.

És ezen elvet szüntelen szeme előtt tartva, a szerint fáradhatlanul működve: sohasem mondá, hogy „elég“; még akkor sem, midőn már szülővárosának Genfnek növénykincseit, Párisnak, Londonnak, Flórencnek és Madridnak gyűjteményeit az ezen városokba tett utjai alkalmával, úgy a Bécsi, Berliini és Szentpétervári muzeumoknak s nagy gyűjteményekkel bíró botanikusoknak használatra nyert herbariumait tüzetesen tanulmányozta volt; — jóllehet maga is a vagyonsága által lehetővé vált gyakori Spanyolhoni, Közép-Európai és Észak-Áfrikai botanizálásaiban, nemkülönb Gőrogországi és Kis-Ázsiai útjaiban 1842-ben, 1846-ban pedig sziklás Arábiában és a vallásos zarándoklatul meglátogatott Jeruzsálem táján, tehát Palaestinában, a Libanuson és Antilibanuson személyesen gyűjtött növényeket, — s azonkívül a botanikai világ legjelesebbjeitől is gazdagított kiváló növénygyűjteménnyel rendelkezhetett s mindezen segédeszközökben és tanulmányokban legbiztosabb, legjobb módját bírta annak, hogy botanikai munkáiban a teljességet a classicus pontossággal együtt érvényesítse; — igenis mind e mellett soha nem mondá, hogy „elég“, hanem főmunkája haladtával élte végnapjaig szedte az utolagos fölvilágosításokat, gyűjtötte a szemével még nem látott nevezetesebb vagy ritkább növényeket, ezeknek rajzait és festett képeit. És a mily szorgos gondossággal kérte ki mindezeket a növénytan férfaitól, szintoly lelkiismeretességgel származtatta — ha gyakran csak hosszabb használat után is — a küldőknek

vissza, különösen mindig engedélyt kérvén a kölcsön nyert képek lemásoltatására. Éveken át ily érintkezésben volt ő velem, mint a kinek herbariumában különös figyelmét keltették föl a néhai FRIVALDSZKY IMRÉTŐL, a botanika szintúgy, mint az állattan terén, de különösen az entomológiában és ornithológiában kiváló jelességű magyar természetbúvárunktól, boldogult apám barátjától, hecses ajándékkul nyert növényeim⁹; melyeket ezen tudós férfiú a Ruméliában és Közép-Törökországban tett tudományos útjain, úgymint a tőle rendezett négy expeditióban szedett vagy küldöttjei által szedett s melyekből, mint egy évvel halála előtt, 1869-ki január 20-án irt levelében mondja: „a Törökországi újaknak vagy legalább ritkább fajoknak tartott typicus növény példányokat“ (körül-

⁹ Érdekes lesz kétségkívül a Tekintetes Tudományos Akademiára nézve ama magyar Expeditióknak jelzése, melyeket FRIVALDSZKY IMRE áldozatkészsége eszközölt BOISSIER flóraidékének egy terjedelmes területén.

1833-ban küldötte először két segédét FÜLE ANDRÁST és MANOLESCOT a Ruméliai Szlivno-ba Haemus-hegyi növénykutatásokra, melyeknek eredménye 600 érdekes növény lett. De FÜLE egy Balkáni kirándulásán bolgár kísérőjével együtt nyom nélkül elveszvéen, helyét HINKE KÁROLY német bűvár foglalta el, ki 1834-ben segédjével Filipopolból kiindulva, a Despoto Rhodope, Rhilo és Stanimák hegységeken és Szamukov völgyben az ezredik fajig gazdagította gyűjteményét; — 1835-ben Karlova hegségét, a Kodzsú-Balkán, Kalofir és Kazanlik havasokat látogatta meg és a gyűjtött növények számát 1650-ig szaporította; — 1836-ban Macedonia, Saloniki és Hortiát vidékén, a Šederi nagy tónál, a Vadár folyó partjain, Köröcskő, Kolákia és Lángassa táján és a szent hegyen botanizált, s a négy évi búvárkodás eredményét 1900 fajig vitte. Ez évben meghalt az uton.

Az 1843-ban Kréta szigetére kiküldött ZACH FERENC működése jelsit nem adván, 1844-ben FRIVALDSZKY JÁNOS, IMRÉNEK derék öcsese, TERREN ANDRÁS társaságában odautazott, és 1845. februárig valamint visszaútjában Kis-Ázsiában, Smyrna, Brussa körül és az Olympus-hegyen 1845. végéig körülbelül 400 növényfajt gyűjtött, de az állattan terén még sokkal kedvezőbb eredményt ért volt el.

Azonban FRIVALDSZKY IMRE személyesen is akarván látni a kiküldöttjei által meglátogatott vidékeket, 1846. tavaszán FRIVALDSZKY JÁNOS társaságában Ruszcsukon, Bulgárián, a Balkánon keresztül Szlivno-ba, onnan pedig a Balkán déli oldalába s a Fekete Tengerig vonult búvárkodva, — azonfölül még így érintve Várnát, Konstantinápolyt, Brussát, az Olympushegyet és Smyrnát, honnan betegeskedése miatt haza indulandó Triest felé vette útját. De megint javulván egészsége, új útra indult s Corfúban kiszállva, onnan Maltát, Siciliát, Nápolyt, Rómát, Flórencet stb. meglátogatta s ugyanaz évi szeptemberben ért vissza Budapestre. Ezeket szives volt velem közleni DR. FRIVALDSZKY JÁNOS ÚR 1888-ki december 7-én.

belől 48 érdekesnél-érdekesebb fajokat) biztos kezekbe juttatni óhajtván, gyűjteményembe bevezetett. FRIVALDSZKY szándéka, a mondott tartományok florájáról egy nagyobb és pedig ábrákkal ellátott munkát kiadni, életbe nem léphetvén, a nekem küldött ritkább növényekkel azok képeit is, herbariumomnak ajándékozta, BOISSIER pedig ezek közül is többeket hosszabb használatra kért el, de mindenkor ismét a legpontosabban visszaszármaztatott, — gyöngéd figyelmeccsel még akkor is bocsánatot kérvén, midőn ily tárgyú levelezésünket, mint p. o. 1869 tavaszkor, komolyabb betegsége (fluxion de poitrine) egy időre félbeszakasztá.

BOISSIERnek azon főntebb méltányolt elvénél fogva, mely szerint csak általa látott és nemi vagy faji önállóságukban jogosultaknak fölismert növényeket vett föl munkáiba, egész működése irányához tartozott az is, hogy az általa különösen feldolgozott flóratereknek kincseit lehetőleg maga felkeresse és termőhelyeiken lássa.

Ezért t-tte számos botanikus útjait, különösen a Spanyolországi és a Keleti virányokról irt munkáinak földrajzi területére.

Ezen útjaira pedig mintegy bevezetésül szolgáltak neki, (ama főntebb már említett első ifjúkori kirándulásán kívül a Szent-Bernátra és Felső-Olaszországba) a nagyatyjával DR. BUTINIVEL időről-időre a hazája földjén és közelében levő Salève, Dôle s Reculet hegyekre való látogatásai, — valamint 1833 végén és 1834 elején anyjával és nővérével félévvel tovább tartzkodása Olaszországban, hol különösen Nápoly környékén botanizálván és csigatanulmányokat is tevén, azon üdvös elhatározást érlelte meg magában, hogy a természettudományok két annyira különböző nagy kiterjedésű ágát ohajtott eredménynyel együtt nem művelhetvén, egyre szánja magát, s ez a növénytan leszén.

Ennek kedves tárgyai után három világrészben megfordulván, nyolcszor járt Spanyolországban.¹⁰ Az 1834-ki és 1835-ki évben a spanyol nyelv megtanulása végett tett átrándulásai után első spanyol botanikus útjára 1836-ban indult volna; azonban alig hagyta el Genfét, már is szeretett anyjának halála útját megszakítá és a jövő évre halasztatá vele, a mikor is azután Barcelonába és Valenciába irányozva lép-

¹⁰ DR. CHRIST szerint lehet mondani tizszer; l. Supplementum Florae Orientalis XXI. l.

teit Granadán keresztül a tenger és Sierra Nevada közti földet, (ezen botanikailag akkor még igen kevésbé ismert tájékat), választotta több hónapi kutatásainak helyévé — oly buzgalommal és fáradhatlansággal, melynek eredménye száz-ezer gyűjtött növénypéldány lön, köztük százakra menő új érdekes faj és válfaj. Sőt akkor hozta fölfödéseinek egyik leggyönyörűbb tárgyát is, az addig még tudományosan nem ismert *Pinus Pinsapo* fenyűt, kertjeinknek most egyik főbb díszét és büszkeségét.

Ezen utjába ejté Madridot is, hol a botanikusok nagy kitüntetéssel fogadták, gyűjteményeit ajándékaikkal gazdagították.

1842-ben és 1846-ban Görögországot, Anatoliát, Syriát és Egyptomot tette növényfűrkészései színhelyévé, kedves nejétől kísérve.

1849-ben neje és tudós barátja REUTER VILMOS társaságában Algirt és Tangert keresé föl; ezek után ismét déli Spanyolhont, hol kedves nejét elvesztette.

1861-ben Norvégiát megint REUTERTŐL kísérve.

1866-ban a dorpati tanár és siberiai s perzsiai utazó BUNGE barátja társaságában kiindult Wallisba és onnan Piemontba, hol a Valdieri havasoknak ékes csodáját, a *Saxifraga florulentat* MORETTI, gyakori örvendező megemlékezésének egyik tárgyát ment fölkeresni. Négy külön expedícióban járt BOISSIER utána.¹¹

1876-ban DR. LEVIER florenci nevezetes növénytudóssal Közép-Olaszország hegységeit látogatta meg.

1877-ben LERESCHE-sel újra déli Spanyolországot, —

1878-ban pedig szint avval és LEVIERREL spanyol Galiciát, Asturiát és Portugaliát.

1881-re utolsó útja esett, melyet BURNAT EMIL vevey-i birtokos, LERESCHE volt lelkes, BARBEY V. saját veje és DR. RECORDON kíséretében a Baleári szigetek és a Valencia fölött emelkedő hegységek látogatására fordított.

S kik ez útjaiban Flóra gyönyörű gyermekei között látták őt, lehetetlen, hogy hidegen maradtak legyen az ő boldogságának kiragyogásakor, melyről DR. LEVIER, az Apenni-nekben tett 1876-iki útjában kísérője megemlíti, hogy BOISSIER, ki ezen kirándulása idejéig már ötezer új fajt föllá-

¹¹ DR. CHRIST Notice sur la vie de BOISSIER. Supplementum Florae Orientalis ed. BUSER XIX. 1.

ván, a növényországban új jelenségekre nem könnyen talált, mégis virágai között újra és újra annyira tudott lelkесedni, mint midőn egy szép *Edraianthus graminifolius* DE CAND. kék harangvirágjai láttára felkiáltott: „Minden botanikusnak kapapot kell emelnie, midőn először egy *Edraianthus* talál.“¹²

Gyakori útjai végcéljának megfelelőleg kedvenc földadatul tekintette azt is, hogy a beutazott vidékeknek és országoknak érdekes növényeit hazájába átültesse; mi végre Valleyres-i nyári lakóhelyén LEVIER kifejezése szerint egy „szikla- és csodakert“-et plántált, melybe valamint sok más virág-tájakból, úgy az Apenninek flórájából is nem egy gyönyörű növénynek eleven példányait vitte magával.¹³

A növénytudomány gazdagítása és különösen a növényföldrajznak kibővítése iránt áldozatkész buzgalmánál fogva fölemlitik dicséretére, hogy nemcsak közvetlen közelében csekélyebb állású egyéniségeket is vezetett be a növények gyűjtésébe és többé-kevésbé gyakorlati, később pedig tudományos ismeretébe, e végből őket magával vivén útjaira, — hanem távol vidékeken botanizáló utazóknak is segélyezéseket nyújtott és így újabb és újabb kutatókat állított be az általa is látogatott flóravidékekre. Az előbbienek között említésre méltó hí szolgája, a már fönt nevezett RAVEY DÁVID, több nagy útjain értelmes kísérője, kit ügyes gyűjtővé nevelvén, és sok növényeket ismerni tanítván, méltónak talált arra, hogy néhány újat ő utána (*Raveyi*) nevezzen el. — Szintúgy növénytudományi növendéke vala REUTER VILMOS, ki óragyári rézmetszőből BOISSIER herbariumi conservatora, néhány útjain kísérője, sőt egy pár botanikus munkájában szerzőtársa és jeles elméleti tehetségénél fogva bővebb tudományra szertevén, kiváló hasznú segédje lett, kinek is 1872-ik évben kora halálát nagy tudósunk igen megsiratta.

Az általa segélyezett utazók között kitünő helyet foglal el egy velém is mint gyűjtő összeköttetésben levő tyrolai férfiú, PICHLER TAMÁS lienzi lakos.¹⁴

¹² LEVIER 1888. 14/X. hozsám írt levelében.

¹³ Volt BOISSIERnek még egy kertje téli tartozkodása helyén a Genfi tó mellett, Genf és Coppet között, hol üvegházakban *Orchideák*, *Bromeliaceák* és tropikus disznövények, nemkülönben érdekes *Coniferák* tenyésztek. L. Supplementum Florae Orientalis ed. BUSER, CHRIST IX. I.

¹⁴ PICHLER azon tekintetből valódi curiosum, hogy ki otthon keréskedése mellett legprimitívebb mezei munkákat is végez, milyen foglalkozás között néhány év előtt lábát is törte, messze tartományokban

De álljon itt CHRIST összeállítása szerint¹⁵, azon érdemes botanikusoknak és növénygyűjtőknek díszes sora is, kik BOISSIERNEK vagy anyaggal vagy szakferfiúi közreműködéssel voltak munkatársai: N. J. ANDERSSON, ASCHERSON, AUCHER-ELOY, BALANSA, BARBEY, C. BÉLANGER, BENTHAM, BLANCHÉ, BOJER, BOLLE, BOREAU, BOURGÉAU, BUCHINGER, BUHSE, BUNGE, COSSON, CREPIN, DECAISNE, E. DESVAUX, DURIEU, EHRENBERG, G. ENGELMANN, FENZL, FISCHER, GAILLARDOT, J. GAY, GODET, GRISEBACH, HACKEL, HAENSELER, HAUSSKNECHT, VON HELDREICH, HOCHSTETTER, HOHENACKER, HUET DE PAVILLON, JANKA, KLOTZSCH, C. KOCH, KOTHS, KOTSCHY, LOWE, C. A. MEYER, MILDE, J. MUELLER, MUNBY, NEES, NOË, ORPHANIDES, PANČIĆ, PHILIPPI, PROLONGO, REHMANN, REUTER, RUPRECHT, SARTORI, SCHOTT, SCHULZ-BIP., SCHWEINFURTH, SCHUTTLERWORTH, SIEBER, SPRUNER, STEUDEL, STOCKS, TURCZANINOW, WALLROTH, WEBB, WELWITSCH, WRIGHT.

S mit BOISSIER ily módon, ily eszközökkel egy hosszú életben gyűjtött, az egy nagyszerű herbariumban őriztetik¹⁶;—

jeles gyűjtővé vált. Tudományos iskolákat nem végzett, a botanikával mint tudománnyal nem foglalkozott, hanem annyi növénynek ismeretével és oly szerencsés szemekkel bir, hogy minden új jelenséget a növényvilágban, mely előtte feltűnik, fölismervén, Dalmatiai, Montenegrói, Görögországi, Törökhozi, Kis-Ázsiai, Perzsiai utjaiból, úgy a Lyciai Taurusról, a Bythiniai Olympusról, Carpathos szigetről, stb. (hogy hazáját Tyrolt s Ausztria nyugati tartományait ne említsem), nagy mennyiségű, érdekes növényeket, a tudományra nézve is újakat, hozott haza s jól szárítva küldözget szét előfizetőinek, közöttük nekem is. BOISSIERÉ, (szintúgy mint KERNERÉ s PITTONIÉ stb.) az érdem, hogy ezen embert botanikai fölfedezések jeles eszközeül felhasználták és költségeikkel, közben-közben nagy összegekkel, segélyezett hosszú utakra küldvén, a tudománynak derék munkásává tették. Ezen az életmódjában egyszerű derék férfi a közlötteket rossz néven nem veendi; mert mit sorsának sajátságánál fogva róla fölemlíték, azt úgy tettem, hogy valódi érdeme a botanikai tudomány gazdagítása körül annál inkább kitűnjék. (PICLER hozzám írt leveleiből.)

¹⁵ BOISSIER Supplementum Florae Orientalis XXVIII—XXIX nota.

¹⁶ Nevezetes növénygyűjteményének legújabb elhelyezését a „Belga Királyi növénytanai Társulat“ 1888-iki november 10-ki ülésén így ismerteté DURAND TH. e társulatnak egyik tagja: Az az előtt Genfben BOISSIER lakásán levő herbariumot veje BARBEY V. saját gyűjteményével a Genfi Tó melletti gyönyörű fekvésű Jordils nevű helységben egy egészen vasból és kőből emelt tűzmentes szép épületben állítá föl. Mely épületnek egyik fele a gazdag botanikus könyvtárt foglalja magában; másik felének egyik szárnyában BOISSIER-nek az ő maga által meghatározott nagybecsű herbariuma áll az abba besorozott egyéb gyűjteményekkel együtt; másik szárnyában pedig BARBEY-nek a többi között a RUIZ és PAVON által felállított typosokat tartalmazó kitűnő értékű gyűjteménye van. BARBEY nagylelkűen mind az ott megjelenő

mit növénytani munkálatai tárgyává tett, mit tanult, mit tudott, az nem szállt vele sirba, — értékes tudományos munkákban meg van az mentve a jelen és jövő kornak, és drága kincsét képezendi a botanikai irodalomnak.

Fölsorolandom ily tartalmú valamennyi műveit, melyeknek túlnyomó része az általa különösen kedvelt Spanyolhoni és Keleti flóraidékekre vonatkozik; de tüzetesebben foglalkozandom legterjedelmesebb s valóban nagyszerű munkájával, az öt nagy kötetből álló és 1867-től 1884-ig szerencsésen bevégezett „Flora Orientalis“-ával.

Mely fáradaalmas utaknak, szüntelen szorgalmas levelezéseknek s ezek közben 40 évi mélyen beható tanulmányoknak gyümölcse, — többet is kevesebbet is ölel föl, mint a mit tőle általános nevével fogva várni lehetne.

„Kelet“ alatt ugyanis közönségesen nemcsak a Boissier Flora Orientalisában tekintetbe vett flóratereket, névszerint a Keleti-Európától az Indusig terjedő országokat és tartományokat értjük, hanem az azokon túl fekvőket is, míg másrésről Boissier munkája oly országoknak virányát is magában foglalja, melyeket a Kelethez szigoruan nem számíthatunk; ilyenek p. o. a Dalmatiával határos Balkánvidék s Göröghonnak az Adria tengerben fekvő szigetjei. De ha mind e mellett az, mit a munkának neve „Flora Orientalis“ mintegy az egész keleti florára odamutatva mond, nem is mind foglaltatik Boissier monumentalis munkájában: mégis nagy jelentősége a leíró és földrajzi botanikára nézve vagy egy puszta betekintésre is szemeink elé áll, ha meggondoljuk, hogy Boissier e munkába Közép-Ázsia majdnem minden újabb botanikus látogatóinak fölfödéseit is lehetőleg fölvevén, összesíté egy rendszeres műben azt, mi sok különböző munkákban és értékes, de sokszor csak nehezen megszerezhető, s épen azért kevesektől birt értekezésekben szétszórva vagyon, t. i. az eddigi botanikai irodalomnak Keleti Európára és Nyugoti Ázsiára vonatkozó tartalmát.

Igy tevén azonban, egy más nagy célt is ért el, t. i. megkönnyíté azt, hogy az Ázsia legkeletibb határáig nyuló s

botanikusoknak tanulmányozásra átengedi herbariumát, mind hasonló célra a botanikusoktól kért növényeket szívesen küldi másfelé. S ha Genf már az előtt is nagy jelentőséggel birt, mert De Candolle-nak és Delessert-nek herbariumait bírta: most, hogy ezekhez nyerte az imént ismertett épületnek fölírása szerint „Boissier-Butini-féle herbarium“-nak nevezett fényes gyűjteményt: méltó versenytársként áll Páris, London és Berlin mellett. L. Comptes-rendus des séances de la Société Royale de Botanique de Belgique. Année 1888.

mi általunk legáltalánosabban a „Kelet“ neve alá foglalt rop-pant földterületeknek u. m. Indiának, Mongoliának, Altai-hegységnek, Tibetnek, Bajkal-tartományoknak, Amurnak, Mandzsar földnek, Chinának és Japánnak utolsó időben bámula-tos szorgalmu és tudományosságú művekben följegyzett botanikus kincsei majd együvé összefoglalva megismertethessenek. Melyek tanulmányozásából azon érdekes tény is ismeri meg a tudós világ, hogy azok között, kik Oroszthonból kiindulva az Ázsiának körülbelöl ötödét fölölelő oroszországi tartomá-nyokban s a határos birodalmakban utazó tudósokként, vagy katonai kiküldöttekként is megfordulnak, mindenkor találkoznak, kik hasznos szolgálatokat tesznek a tudomány kibővíté-sére s a rengeteg birodalommal határos Keleti Ázsia vidékei-nek valamint egyéb tekintetben, úgy a növénytan terén is át-kutatására. De az ezekről tárgyaló újabb mind általános, mind részletes munkák s így BOISSIER nagy művének illető vonat-kozásai is, még arról is meggyőznek minket, hogy hol kü-lönben inkább más nemzetbeli nagy tudósok: a HOOKER-ek, THOMSON-ok, ROXBURGH-ok, ROYLE k, WALLICH-ok, WIGHT- és AR-NOTT-ok, JACQUEMONT-ok, GRIFFITH-ok, CLARKE-k, KING-ek, a b b a t e SCORTECHINI-k (India stb.), FRANCHET-ek, HANCE-ok, HEMSLEY-k, MAXIMOWICZ-ok SAVATIER-k (China, Japan), hol nagyérdemű katholi-kus missionariusok, úgymint Chinának buzgó kutatója a Lazarista Missionarius DAVID atya¹⁷, a belga missionarius ARTSELAER atya, Abbé DELAVAY. Kül-missiókbeli pap (prêtre des Missions étrangères), — hol a mult századból PÈRE D'INCARVILLE, KAMEL (CAMELLUS, kitől a *Camellia* neve), LOUREIRO Jézus-társasági aty á k a t, másokat nem is említve stb., hol a Szentpétervári aka-démianak nagyrészt német eredetű nagy férfiai, mint REGEL, TRAUTVETTER, BUNGE, BUXSE, LEDEBOUR, RADDE stb. vittek nagy szerepet: ott most közöttük és mellettük orosz eredetű és nevű botanikus tudósok, utazók és írók napról-napra szaporodnak és jeleskednek, mindinkább föltárván azon floravidéknek kin-cseit, mely a Kaukazustól az Altain és Induson keresztül Pekingig és a Csendes Oceántól föl az Északi Jégtengerig elterül.

¹⁷ Érdekes gyűjtéseinek gyönyörű eredménye ily cím alatt: „Journal d'un voyage en Mongolie fait en 1866“; és „Voyage en Chine et dans le Tibet Oriental“ megjelentek a Nouvelles Archives du Mu-seum-ban. Vol. III. IV. V. VIII. IX. X. És ismét feldolgozva FRANCHET által „Plantae Davidianae“ cím alatt szintén a Nouvelles Ar-chives-ben. 2. Série Vol. V. 1888. — X. 1888.

De midőn BOISSIER „Flora Orientalis“-át a növényföldrajzra nézve nagy érdeműnek tartjuk mind már az eddig megismert s általa egybefoglalt növénykincsek miatt, mind pedig a folyamatban levő új kutatásoktól nyerendő palántáknak e munka tartalmához könnyebb beillesztése tekintetéből, van ezen műnek a világtörténet legfőbb eseményeire vonatkozó még azon nagy érdeme, hogy különösen kimondott szándékoság nélkül is mindazt egybefoglalva adja, mi a régi világ legismertebb földterületeinek, a zsidó szintűgy mint a keresztény szentirási emlékek által megdicsőített országoknak növénytani illustratiójára szolgál. S valóban BOISSIER az által, hogy e hatalmas művébe Görögországnak, Déli Törökországnak, a Krimi félszigetnek, a Kaukazuusnak és vidékének, Kis-Ázsiának, Palaestinának, Egyiptomnak az első catarrhaktáig, Északi Arábiának, Örményország, Syria, Mesopotámia, Persia, Afghanisztán, Beludzsisztán és déli Turkesztánnak floráját, egész odáig fölvevé, hová a régi világ földrajzi öntudatossággal benyult akkor, midőn Nagy Sándor macedoniai királynak ázsiai hódításai a Hydaspesnél kivivott győzelem jelzette legkeletibb határukat elérték: s mindazt abba felvéve, mostani civilizatióink szülőanyjának a kereszténységnek előkészítése és életbelépése történetét botanikailag megvilágítá, eléggé nem becsülhető szolgálatot tett az emberiség legmagasabb érdekeinek; — hogy a görög és latin íróknak a régi világ műveltségét előnkbe táró könyvei általa eszközölt növénytani illustratióját ne is emlitsük.

De a magyar botanikusok előtt is meg lesz még onnan származó különös értéke, hogy BOISSIER munkájának floraterülete magyar floravidékünket délkeletről megközelítvén, azon táji növényeink meghatározásában nagy segedelmünkre lehet, — tevéen ezt különösen az által is, hogy benne fölhozott néhány különösen érdekes növényeknek magyarhoni termőhelyeit megemlíti; ilyenek példának okáért a *Cirsium siculum* SPRENG. Uj-Orsova mellett, Boiss. Flora Orient. III. 548 l., és *Carlina graeca* HELDR. et SART. Boiss. Fl. Orient. III. 449. l. Fiume mellett.

Flora Orientalisa az öt kötetben szerencsésen már bevégezve levén és virányterületének minden a szerző által megvizsgált edényes virágait a harasztfélékkel együtt magában foglalván, — ő később ismét újabb beilleszthető növényeket kapott Anatóliában, Perzsiában, Syriában stb. utazó növénykutatóktól, melyeket maga megvizsgált és egy Supple-

mentum számára földolgozott, a munka véletlen a *Chionodoxa Luciliae* után besorozott *Chionodoxa Sardensis* diagnosisíig haladt, midőn a halál a tollat kezéből kiragadta. Halála után BUSER R. a De Candolle-féle genfi herbariumnak conservatora kegyeletes kézzel sajtó alá rendezte az érdekes Supplementumot, mely 1888-ban Genfben ugyanazon alakban és kiállításban jelent meg, mint a Flora Orientalis.— Rendkívül nagybecsű ezen Supplementumban azon függelék is, mely a számokkal kiadott különböző gyűjteményeknek, a mennyiben azokat BOISSIER használta, arithmetikus áttekintését a Flora Orientalis és Supplementumának illető oldalaira való hivatkozással hozza a 415—466 ll.

Flora Orientalisának címe és 5 nyolcadrét köteteinek tartalma a következő:

Flora Orientalis, sive enumeratio plantarum in Oriente a Graecia et Aegypto ad Indiae fines hucusque observatarum. —

Vol. I. Thalamiflorae Basileae et Genevae 1867. XXXIV. 1017. l. — Vol. II. Calyciflorae polypetalae 1872. 1159. l. — Vol. III. Calyciflorae gamopetale 1875. 1033. l. — Vol. IV. Corolliflorae et Monochlamydeae fasc. 1. 1875. 1—280. l., fasc. 2. 1879. 281—1276. l. — Vol. V. fasc. 1. Julio 1882. Monocotyledonearum pars prior 1—428. l. fasc. 2. April. 1884. Monocotyledonearum pars posterior Gymnospermae, Acotyledoneae vasculares 429—868. l.

Hozzájárul a főt említett Supplementum editore R. BUSER Herb. DC. Custode. Cum imagine et 6 tabulis Genevae et Basileae apud H. Georg bibliopolam; Lugduni, apud eundem 1888. XXXIII. 466. l. Bevezetésül szolgál: Notice sur la vie et les travaux botaniques d'Edmond Boissier par M. le Dr. H. CHRIST de Bâle. pg. I—XXXIII.

Lássuk most BOISSIER többi műveit, melyek őt a növénytan legkitűnőbb írói közé emelik:

Notice sur l'Abies Pinsapo. Ann. Sc. Nat. Bot. 2.Série, IX. 1838. 167—172.

Description d'une nouvelle espèce de Sapin du midi d'Espagne. Bibl. Univ. de Genève XIII. 1838. 401—410.

Elenchus plantarum novarum minusque cognitarum, quas in itinere hispanico legit E. BOISSIER. Genevae, 1838. IV, 94l. 8° Erfordiae 1840. 66. l. 8°.

Voyage botanique dans le midi de l'Espagne pendant l'année 1837. Paris. I. Narration; géographie botanique et planches, 1839. XX, 248 ll. 208. tab. 4°. Enumeration des plantes spontanées ob-

servées jusqu'à ce jour dans le royaume de Grenade 4° Paris 1839—45. 1845. 757 II. 4°. (rel.) Ann. Sc. Nat. Bot. 2 Série XIII. 1840. 234—245. XV. 1841. 372—379.

Plantae Aucherianae orientales enumeratae cum novarum specierum descriptione. Ann. Sc. Nat. 2. Série XVI. 1841. 347—376. XXII. 1842. 45—90, 150—205, 381—390.

Plantae Aucherianae adjunctis nonnullis e regionibus Mediterraneis et Orientalibus aliis cum novarum specierum descriptione. Ann. Sc. Nat. 3. Série I. 1844. 120—151, 297—349. II. 1844. 46—96.

Novorum generum Cruciferarum diagnoses ex plantarum Aucherianarum enumeratione excerpta. Ann. Sc. Nat. 2. Série XVI. 1841. 378—382.

Diagnoses plantarum orientalium novarum 8°. Series prima. Vol. I. Parisiis, fasc. 1. 1842. 76 II. fasc. 2. 1843. 115 II. fasc. 3. 1843. 60 II. fasc. 4. 1844. 86 II. fasc. 5. 1844. 91 II. fasc. 6. 1845. 136 II. fasc. 7. 1846. 130 II. — Vol. II. fasc. 8. 1849. 128 II. fasc. 9. 1849. 131 II. fasc. 10. 1849. 122 II. fasc. 11. 1849. 136 II. fasc. 12. 1853. 120 II. fasc. 13. 1853. 144 II. — Series Secunda Vol. III. ily külön cim alatt is: Diagnoses plantarum Orientalium novarum additis nonnullis europaeis et borealibus africanis. Lipsiae et Parisiis, 1854—59. fasc. 1. 1853. 120 II. fasc. 2. 1856. 125 II. fasc. 3. 1856. 125 II. fasc. 4. 1859. 146 II. fasc. 5. 1856. 118 II. fasc. 6. 1859. 148 II.

Description de deux nouvelles espèces de Crucifères des Alpes Mém. Soc. Phys. et d'Histoire Nat. de Genève XI. 1846. 451—456, 2 tab.

Plumbaginaceae in DE CANDOLLE Prodromus XII. 1848. 617—696.

Plantes nouvelles recueillies par M. P. TCHIHATCHEFF en Asie Mineure Ann. Sc. Nat. Bot. 4. Série II. 1854. 243—255.

Centuria Euphorbiarum Lipsiae et Parisiis, 1860. 40 II. 8°.

Euphorbia (genus) in DE CANDOLLE Prodromus XV. 2. 1862. 1—185.

Icones Euphorbiarum ou Figures de 122 espèces du genre Euphorbia dessinées et gravées par H. FLAND avec des considérations sur la classification et distribution des plantes de genre Paris, 1865. 24. II. 120 tab. Folio.

Notes sur quelques nouveaux faits de géographie botanique Archives des Sc. Phys. et d'Hist. Nat. de Genève XXV. 1866. 255—260. I.

Sur l'Angraecum sesquipedale Mém. Soc. Phys. et d'Hist. Nat. de Genève XXIII. I. 1874. 241.

Plantarum Orientalium novarum decas prima ex Florae Orientalis Vol.III. mox edituro excerpta, Genevae, 8 fevrier 1875. 8 ll.; decas secunda 20 fevrier 1875. 9 ll. 8°.

Patrie du *Syringa Persica* Archives des Sc. Phys. et d'Hist. Nat. de Genève 3. Série V. 1881. 400.

BOISSIER et REUTER Diagnoses plantarum novarum hispanicarum praesertim in Castella Nova lectarum. Bibl. Univ. de Genève. XXXVIII. 1842. 195—220. 1. és külön Martio 1842. Genevae, 28 ll. 8°.

BOISSIER et REUTER Pugillus plantarum novarum Africae borealis Hispaniaeque australis. Genevae, 1852. 134 ll. 8°.

BOISSIER és BALANSA: Description du genre *Thurya* Ann. Sc. Nat. 4 Série VII. 1857. 302—6. ll.

BOISSIER et BUNSE Aufzählung der auf einer Reise durch Transcaucasien und Persien gesammelten Pflanzen. Nouveaux Mem. de la Soc. imp. Nat. de Moscou XII. és külön 1860. LXVII, 246 ll. 10 tab. 1 mappa 4°.

SCHWEINFURTH et BOISSIER Plantes sèches trouvées sur des momies Archives des Sc. Phys. et d'Hist. Nat. de Genève 3. Série VII. 1882. 147—149.

Azonkívül diagnosisok jelentek meg DE CANDOLLE *Prodromus*-ának VII. 1838. (Compositae) és XII. 1848. (Labiatae) továbbá TCHIHATCHEFF *Asie Mineure. Botanique* Paris 1860 két első kötetében.

Végre a Botanique biblique ou courtes notices sur les végétaux mentionnés dans les Saintes Écritures Genève, 1862. VI, 195 ll. 15 tábl. Sr. tudományos részét átnézte.

E művek felszámolásával jeleztük BOISSIERnek növényirati tudományos munkálkodását.

S itt helyén levőnek tartom megemliteni, a mit CHRIST H. mond a BOISSIER műveiben fölállított új növényfajokról¹⁸, hogy t. i. mig DE CANDOLLE ÁGOSTON PYRAMUS (fiának tanúsága szerint, *Souvenirs* 514. l.) 6350 növényfajnak adott nevet, addig BOISSIER maga 3602 fajt és más botanikusokkal közreműködve 2388-at, összesen tehát 5990-et állított be a növényrendszerbe.

Pedig nem vala túlságosan vagy helytelenül adakozó az új fajnevekben. Dicséretére ugyanis elmondja róla CHRIST H., hogy semmi tekintetben nem fogadta el DARWIN elméletét, mint a melyet ő tökéletes ellenmondásban látott a lényeknek

¹⁸ Supplementum Florae Orientalis ed. BUSER. Notice sur la vie de BOISSIER par CHRIST 1888, XVII. l.

belső valójával és azon ellentállással, melyet általuk kifejtetni látunk a külső behatások ellenében; ő a fajokat LINNÉ értelmében fogta föl, nem mint az emberi elme önkéntes fogalom szüleményeit, hanem mint szintantnyi teremtményeket, melyek Isten hatalmas kezéből az idők folyamán kerültek ki.

Meg is tudta ő ritka rendszer iránti érzékkel találni a középutat a sok alakoknak egy fajba halmozása és a CHRIST által pulverisatoroknak nevezett túlságos sok species-csinálók eljárása között.¹⁹

Mind irodalmi munkásságában, mind egyéb botanikus törekvéseiben, érdekes útjaiban, családi körében, egyéni tulajdonaiban egy nagy értékű és szép élet terül el szemeink előtt, melyet minél hosszabbra nyulni ohajtottunk volna, — de a melynek maga majdnem lázasnak mondható hatalmas munkássága gyorsítá menetét, okozá korábbi végét.

Ugyanis egykori viruló egészségét egy tartós keleti láz aláásván, a sok kirándulásain szabadban töltött hideg, esős éjszakák²⁰, a rossz uti táplálék, az erőlködésekkel járó különösen hegyi vándorlások még inkább megtámadták. Gyógyíthatlan gyomorbetegségbe esett a kedves férfin, melynek hosszabb ideig való kinzásai után 1885. szeptember 25-én Valleyresben szeretteinek karjai közt elhunyt, de még végperceiben is érdeklődvén kedvenc tudománya iránt, egy akkor épen virágzásban levő havasi *Campanulát* hozatott betegágyához, és halála közeledtéig gyönyörködött még Isten e szép teremtményében.

¹⁹ Supplementum Florae Orientalis XV. 1.

²⁰ DR. LEVIER BOISSIERNEK közvetlen az ő vele és LERESCHE-sel az Apennini Monte Velino-ra 1876. július 11-én tett kirándulását megelőző egy ily éjszakáról emlékezik. Kiindultak Massa d'Albe-ból, gróf PACE HANNIBALNAK s nejének ANTONELLI Cardinalis unokahugának BOISSIERTŐL még későbbi évekig hálásan emlegetett kedves vendéglátó házából július 10-én, az éjt a hegynek havasalji részében 17—1800 méter magasságban töltötték: „Unter einem überhängenden, träufelnden Felsen, in grimmiger Kälte, auf nassem Boden, ohne andern Schutz, als einige Wolldecken und Mackintoshes, was doch den guten Humor BOISSIER'S, der auch keine Minute Schlaf finden konnte, vollkommen unangetastet liess.“ DR. LEVIER, hozzám intézett levélb. 1888. 14/X.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

A *Pirus salicifolia* Pall. hazánkban. Ezen, mint neve is megmagyarázza „fűzfalevelű“ körtefáról sem a hazai, sem az Osztrák- sem pedig a Németországi flóra-művekben nem találunk említést.

Ezt a „fűzfa-levelű“ körtefát legelőször PALLAS fedezte fel a Kaukaszban, s „Reise durch verschiedene Stathalterschaften des Russischen Reiches“ c. művében (St. Petersburg, 1776: III. 591 et 734) ő nevezte el *Pirus salicifolia*-nak, s ugyanott (tab. N fig. 3. a et b) ábráját is közölte.

Utána LINNÉ FIL. is felvette ezt a körtefát Supplementumába (Brunsv. 1781. 255.), hozzá adván a következő rövid jellemzést:

„Fol. lineari-lanceolatis, incanis, subtus albo-tomentosis; flor. axillaribus solitariis, subsessilibus.“

PALLAS (Fl. Ross. I. 20) utóbb ismét leírta e növényt.

E fa eredeti hazája a Kaukasz, honnan azóta sok botanicus említi, mint: MARSCHALL A BIBBERSTEIN, EICHWALD, GEORGI, GÜLDENSTÄDT, HOHENACKER, LEDEBOUR (Fl. Ross. II. 95.), C. A. MEYER s mások.

A Gróf Zichy-féle Rév-Lugosi Uradalom Alsó-Lugosi — mintegy négy holdnyi — szép gyümölcsös kertjében is van néhány ilyen *Pirus salicifolia*, köztük egy idős, termetes példány. Sokakat figyelmessé tettem reá, s mindannyiuknak feltűnt, a mennyiben leveleinek alakja csakugyan hasonlít a fűzfáéhoz, vagy az *Elaeagnus angustifolia*-éhoz, sőt sokan bizonyos távolból olajfának is nézték. Nekem van gyűjteményemben egy régibb *Pirus salicifolia* is, s ezzel az én fám mindenekben megegyezik.

A „fűzfalevelű“ körtefa kertemben teljesen vad (értve ez alatt a gyümölcs fojtós izét); koronája elég terebélyes, levelei egészen az idézett leírás szerint keskeny-szálások, felül szürkés-zöldek, visszájukon fehér-molyhosak; gyümölcsei rövid nyelűek, aprók, pettyegetettek s a tentára emlékeztetően vadizűek.

Azzal fejezem be közleményemet, ha jogosult: hogy meghonosodott, vagy meghonosított növényeink is helyet foglaljanak hazánk florájában: ugy az eddig nálunk még sehol sem ismertetett *Pirus salicifolia* PALL., vagyis a „fűzfalevelű“ körtefa is érdemes arra, hogy későbbi floristicai művekben illő helyét elfoglalja.

E körtefát úgy virágos, mint termésez herbarium-példányokban BORBÁS VINCE és SIMONKAI LAJOS tanár uraknak bemutattam. Alföldi FLATT KÁROLY.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Gesellschaft naturforschender Freunde Berlin 1888. oct. 16. ül. J. SCHRODT Vergiftung durch *Colchicum autumnale* (141 -- 145.)

Nov. 20. ül. MAGNUS Einfluss der Lage des Substrates auf die Ausbildung des Fruchtkörpers einiger gestielter *Polyporus*-Arten (167—170). — MAGNUS Wurzeln von *Pasiflora* mit kleinen seitlichen Verdickungen verursacht von *Heterodera* (170). — SCHARRER Volkarzneimittel in Trans-Kaukasien (177—179). Gyógyszerek váltóláz és vesze t eb marása ellen.

Dec. 18. ül. MAGNUS Epidemische Erkrankung der Gartennelken, die dieses Jahr in vielen Gärtnereien Berlins aufgetreten ist (181—186). (SBGnFr)

R. Accademia dei Lincei Roma 1888 oct. 2lig benyujtva D. LEVI-MORENOS Appunti algologici sulla nutrizione dei girini di *Rana esculenta* (264—270).

Nov. 4. ül. G. B. DE-TONI Intorno all'identita del *Phylactidium tropicum* MOEBIUS con la *Hansgirgia flabelligera* DE TONI (281—283) (RRAL).

KIÁLLÍTÁSOK.

A Cercle Floral d'Anvers 1890ben Exposition Internationale de Geographie botanique, commerciale et industrielle c. kiállítást szándékozik rendezni. Nálunk a botanika a gymnasium alsó osztályaiban csak a geographia tanítása alkalmával nyer némi nagyon csekély tért, de épen azért azt hisszük, hogy ezen kiállítás a mi szakembereink figyelmét is magára fogja vonni, habár az általános terv szerint, inkább szemlélésre, mint activ részvételre nyílik alkalom. A rendező bizottság kívánságát, hogy a kiállítás tervét ismertessük, legjobban az által véljük elérni, ha a „plan general“-t bemutatjuk:

Plan general.

A. Exposition Permanente.

I. Produits végétaux.

1. Produits alimentaires: a) fruits, b) graines, c) racines, d) bulbes, e) tubercules, f) autres parties de la plante.

2. Produits textiles.
3. Id. tinctoriaux.
4. Id. oléagineux.
5. Id. pharmaceutiques.
6. Industrie de bois.
7. Industries diverses.
8. Produits d'intérêt purement scientifique.

II Plantes vivantes.

1. Flore de la Californie.
2. Id. de la Chine et du Japon.
3. Id. de l'Australie.
4. Id. de la Nouvelle-Zélande.
5. Id. du Cap.

III. Plantes fossiles.

Collections de plantes fossiles des zones dont les flores sont représentées à l'Exposition.

IV. Etudes botaniques.

1. Herbiers.
2. Collections de plantes, fleurs et fruits artificiels pouvant servir à l'enseignement de la géographie botanique ou de complément aux flores représentées par des plantes vivantes.
3. Gravures, dessins, photographies, chromolithographies, etc.: a) plantes, fleurs, etc.; b) paysages, vues d'ensemble, etc.
4. Installations de musées et de jardins botaniques: plans, reproductions, catalogues, portraits de botanistes, d'explorateurs célèbres, etc.
5. Musées commerciaux et industriels: statistiques et modes d'exposition des produits végétaux, etc.
6. Publications botaniques: a) ouvrages de géographie botanique: b) flores générales et locales; c) publications périodiques; d) cartes géographiques, etc.

B. Expositions temporaires.

V. Flores.

1. Collection générale de la flore du Congo.
2. Id. des Indes orientales.
3. Id. du Domaine mexicain.
4. Id. des Andes tropicales.
5. Id. du Brésil.
6. Id. des Iles de la Malaisie.
7. Id. des Iles océaniques d'Afrique.
8. Id. de la Nouvelle-Calédonie.
9. Id. des Indes occidentales.

VI. Concours.

1. *Série*: Spécimens d'une famille ou d'un genre propres à la région qui fait l'objet d'une exposition temporaire ou d'une des flores mentionnées sous A. II.
2. *Série*: Plantes de culture.
3. *Série*: Introductions nouvelles de ces pays.
4. *Série*: Hybrides d'une ou de plusieurs plantes introduites déterminées.

C. Conférences populaires

avec projection à la lumière oxy-hydrigue sur chacune des contrées ou sur chacun des pays représentés à l'Exposition.

1. Vues, paysages, sites, etc.
2. Arbres et plantes remarquables.
3. Organes ou parties de végétaux offrant un intérêt spécial.
4. Portraits de grands botanistes, explorateurs, etc.
5. Musées et jardins botaniques, etc.

D. Congrès.

Mode de création d'un Musée populaire de Géographie botanique, commerciale et industrielle, etc. etc.

HALÁLOZÁSOK.

ASA GRAY [*Graya* W. HOOK. et WALKER-ARNOTT *Chenopodiaceae*] *1810 nov. 18 Sauquoit Valleyben (Oneida County, New York államban) † Cambridgeben Mass. 1888 jan. 30. Amerika legkiválóbb systematikusa és floristája, hosszabb ideig tanár a Harvard-University Cambridgeben.

Az É.A. Egyesült Államok floráján kívül, melyet nemcsak synoptikailag, hanem részben monographiailag is dolgozott fel, nagyon sokat köszön neki a Csendes Tenger szigeteinek és Ázsia florája. A nyert adatok alapján azután nagyon becses és részben egészen új felfogású növényföldrajzi következtetéseket vont, így nevezetesen a jégkorszak előtti, alatti és utáni éghajlati viszonyok számbavételével.

Nagyszerű gyűjteményét és könyvtárát a tudomány-egyetemnek, hol működött azon egyetlen kikötéssel ajándékozta, hogy számukra alkalmas épületet építsenek, mit készségesen teljesítettek. Azt mondják, hogy ma a gyűjtemény és könyvtár Kew hasonnemű gyűjteményeivel egyenrangú.

HUBERT LEITGEB [*Leitgebia* EICHLER *Violac. Sauvages.*] a növénytan r. ny. tanára a Grazi tudomány-egyetemen *Portendorfban Carinthiában 1835 oct. 20. † Grazban 1888 apr. 5. Már 21 korában gymnasiumi tanár Cilliben, honnan nemsokára hasonló minőségben Görzbe jutott, hol 1863. maradt, midőn phytotomiaiai tanulmányai érdekében szabadságoltatott. Akkor egy ideig ő és JURÁNYI maguk dolgoztak a Bécsi növénytani muzeumban miután UNGER szintén szabadságolvá Bécsből távol volt; LEITGEB azután Münchenbe ment, hol NÄGELivel együtt dolgozott. Visszatérve rövid ideig Linzben működött, de már 1866. kívánsága teljesült és Grazba neveztetett ki, az államgymnasiumhoz rendes tanárnak; így azon szerencsés helyzetbe jutott, hogy magát az akkor még nagyon hiányosan felszerelt tudomány-egyetemen habilitálhatta. A tudomány-egyetem-

men akkor még nem volt orvosi facultas és a bölcsészeti karban mint helyettes GEORG BILL műegyetemi tanár működött. LEITGEB nem volt sokáig magántanár mert már 1867. ny. rk. és 1868. ny. rendes tanárrá neveztetett ki. Itt működött haláláig sikerdúsan, nem fogadta el a meghívást Bécsbe (1873) és Tübingába (1878), hol oly nagy férfiak, mint HUGO VON MOHL, HOFMEISTER és SCHWANDENER utódságára érdemesnek tartották. Leginkább szövettani tanulmányokkal foglalkozott, azután lomb- és májmohokkal, mely utóbbiaknak sok évet szentelt. Az Untersuchungen über die Lebermose I. 1874 — VI. 1881. főműve, melyben mutatni akarta hogyan lehet morfológiai-fejlődéstani vizsgálatokat phylogenetikai következtetések érdekében értékesíteni. Ezen főműve körül csoportosulnak azután még *filix*ekre vonatkozó hasonló dolgozatok s kisebb de érdekes adatok egyes *Algák* és *Mycetes* ismeretéhez, némi tekintettel a symbiosisra. Az utolsó években az appositio- és intussusceptionövére vonatkozó controversiák nagyban vették éles vizsgálási ügyességét igénybe miről azon terjedelmes tanulmányok tanúskodnak, melyeket a Grazi növénytani intézet közleményeiben adott ki és részben előlegesen a Botanische Zeitungban (Ueber Bau und Entwicklung der Sporenhäute és a különböző sphaeriterekre — így nevezte LEITGEB a sphaerokrystallokat és a hozzájuk hasonló képződményeket — vonatkozó dolgozatok). Azonkívül ugyanakkor a stomák physiologiájával is foglalkozott. LEITGEB még sokat tervezett és még sokat dolgozhatott volna, de nemcsak saját tudományos reputatiojának növelése, hanem még sok új szakember nevelése és tárgyának kitűnő terjesztése volt tőle várható! Azon körülmény, hogy nem kaphatott új növénytani intézetet nagyon elkeserítette, úgy hogy izgalmainak és reményeinek maga vetett azután véget.

VÁGNER LAJOS nyugalmazott kir. jószágigazgatósági pénztárnok *Máramarosm. Bogdánban 1815. febr. 10. †Husztion 1888. jun. 9. A gymnasiumi tanfolyamot a Máram.-Szigeti és Kassai rom. kath. gymnasiumokban végezte. Államszolgálatba a Máram.-Szigeti m. k. bánya- és jószágigazgatóságnál 1835. évben lépett. 1855-ig előbb mint szószállító biztos, majd mint kulcsár M. Szigeten alkalmazva volt; 1855—1870-ig a Huszti kir. gazdasági hivatalnál mint ellenőr és pénztárnok szolgált; 1870-ben Rahóra helyeztetett át, a hol 1880 ban bekövetkezett nyugdíjalépéséig az ottani kir. erdőhivatalnál szintén mint pénztárnok működött. Nyugalomba Husztra visszavonult, a hol haláláig tartózkodott.

A növénygyűjtést már serdülő korában kezdette és hivatalos teendői mellett teljes odaadással szakadatlanul 74 éves korában bekövetkezett haláláig folytatta. Gyűjtése Máramaros határán túl nem

terjedt. De annál behatóbban kutatta át, ezen megyét, melyről „A megye növényzetének ismertetése“ alkalmával „e cikk írója saját tapasztalatai alapján bátran elmondhatta, hogy e florának páriát lehet ugyan táálni e haza egyik vagy másik megyéjében, de szöbet nála bizonynyal nem.“ (I. Szilágyi István Máramaros vármegye egyetemes leírása Budapest 1879. Hatodik szakasz VÁGNER Lajos-tól 153. A fontos enumeráció kül. 153—210 terjed.) De mily kevés vármegyének volt a multban és van a jelenben „Vágner“-je! Fáradozásai azért a legmelegebb méltánylást és elismerést érdemlik. Kiterjedt csereviszonyban állott sok botanikussal, úgy hogy nagyon gazdag gyűjteménye Europa florájából is sokat tartalmaz. De a gyűjtemény főbecse mégis a sok Máramarosmegyéből származó kincsben áll, mely gyűjtőjének majdnem ötven éves botanikus tapasztalatáról és megyéje növényei iránt való nagy szeretetéről tanuskodik. A növénygyűjtés mellett sokat fáradozott a gyümölcsstenyészttel is. M. Szigeti tartózkodása alatt az ottani Pomona gyümölcsstenyészttési egyesület létesítésében lényeges tényező volt és egyáltalában a gyümölcsstenyészttés emelése és terjesztése tekintetében sikeresen működött.

BALOGH KÁLMÁN a gyógyszer-tan ny. r. tanára a Budapesti tudomány-egyetemen * Szolnokon 1835, † Budapesten 1888 jul. 15. 1863. tanár a Kolozsvári orvossebészeti tanintézetnél, 1867. Budapesten az elméleti orvostan ny. r. tanára, 1872 óta a fennemlített tanszéken. Roppant munkaerőt fejtett ki és addig míg orvoskari dékánnak választatott, sokoldalú irodalmi működést mutatott fel. A pharmacognosia által közelebb hozatott a növénytanhoz, miről pharmacognostikai munkái és különösen a Magyar Gyógyszerkönyv mind a két kiadásának pharmacognastikai része és a nagyterjedelmű commentar, melyet a Pharmacopöea hungarica első kiadásához írt tanuskodnak, a nevezett commentar és a Magyar Gyógyszerkönyv második kiadása pedig azt is bizonyítják, hogy növénytani ismereteit, minél inkább behatóbbá tenni törekedett.

LINZBAUER XAVER FERENC a Budapesti tudomány-egyetemen az előkészítő sebészeti tudományok ny. r. tanára, már évek előtt lépett nyugalomba, Budai származ. † Mödlingb. Bécs mellett 1888 sept. 26. 81 éves korában. Már 1849. neveztték ki a Pesti tudományegyetemhez az állattan ny. r. tanárának, de nemsokára Bécsbe rendelték a belügyministeriumba, hol sok éven át volt ideiglenes alkalmazásban. 1859. a sebészek oktatásával bizatott meg a fennemlített hatáskörrel, azonban GERENDAY halála után ki tudta vinni, hogy a növénytan helyettesítésével megbizatott. A maga erejéhez mérten nagy erélyt fejtett ki s a maga módja szerint reorganizálni akarta a növényker-

tet, mely mindinkább egykori tekintélyét elvesztette. Ő Felségétől kieszközölte, hogy a Schönbrunni növénykert igazgatója nagy és gazdag üvegházi gyűjteményt állíttatott össze a Budapesti tudomány-egyetemi növénykert számára, mely ezen ajándékból még ma is sok hecses növényt tartalmaz, mely az üvegházak díszére válik. Sőt LINZBAUER ama pénztelen korszakban, melyben új intézetek felállításáról szó sem volt, kivitte, hogy a mai nagy octogonos üvegház építése elrendeltetett. Szóval minden tőle telhetőt megtett, csak sajnos, hogy a modern növénytan követeléseire nézve egyáltalában nem volt tájékozva. De végre most évek után ítélve, LINZBAUERnek ezen fáradozásaért az elismerést még sem lehet elvonni.

DIETRICH DAVID a Jenai tud. egyet. herbariumának custosa *1800 †Jenában 1888 oct. 23. Évek előtt számos systematikai munkát írt, mely némely körökben nagyobb elterjedésnek örvendett. Öreg napjaiban a reá bizott herbaricum conserválásán kívül, tancélokra szolgáló herbariumok összeállításával vagy kirándulások vezetésével foglalkozott. Azon családból származik, melynek egyik tagja GOETHEbotanicus amanuensisa, másika mint GOETHE szépen mondja: „In Ziegenhayn hatte sich besonders eine Familie DIETRICH hervorgethan; der Stammvater derselben, sogar von LINNÉ bemerkt, hatte von diesem hochverehrten Manne ein eigenhändiges Schreiben aufzuweisen, durch welches Diplom er sich wie billig in den botanischen Adelsstand erhoben fühlte“ GOETHE's sämmtl. Werke Stuttgart und Tübingen 1840. XXXVI. 74.

PRZEWALSKY MIHAILOVICS NICOLAUS Orosz generalis *1839 mart. 31 a Smolenski kormányzóságban †Karakolban 1888. nov. 1. Előbb a tanpályán működött, de azután kutatóútakra ment. Első útja 1867. midőn a Kelet-Siberiai Ussuriterületet két évig átkutatta, 1870—1871. Mongoliában volt, 1872ben Pekingről a Felső Jangtsekiang vidékére tartott és innen északfelé a Kobi sivatagon át Irkutskig haladt. 1876—1877. a Lob-Noor-tó vidékét és az Altin Dag hegységet kutatta át. 1879. Khamin át a Nan-San hegységen át Tibetbe utazott, de miután az ország belsejébe nem bocsátották a Hoang-Ho forrásvidékei felé tartott és innen Kiachtán át Orenburgba tért vissza. 1883. Kiachtából ismét Tibet felé tartott, felfedezte a Hoangho forrásokat, de megint nem érhetett Lhasszáig. Most pedig utolsó kísérleténél a halál még messze Tibet előtt hiúsította meg terveit. Prž. a jelenkor legbátrabb és érdemekben nagyon gazdag utazók sorába tartozik. Utjain sok és szépen szárított növényt is gyűjtetett, melyek nagyon sok újat tartalmaznak s ismereteinket nagy mértékben bővítik. A növények a Sz.-Pétervári császári botanicus kert herbariumában őriztetnek és az utolsó tizenkét év alatt, szép részét a kitünő

MAXIMOVICS a Sz.-Pétervári akadémia Bulletinjaiban (ill. Mél. biológ.) bemutatta a tudományos világnak.

DR. KARL ZEISS udvari és tudományegyetemi mechanikus Jenában, a híres optikus, kinek neve oly mikroszkopkészítőkével, mint PLÖSSLÉ, OBERHÄUSERÉ, HARTNACKÉ együtt nyert előkelő helyet a tudomány történelmében †Jenában 1888 dec. 3. Élt 72 évig.

KINEVEZÉSEK.

FRANCIS DARWIN, CHARLES D. fia eddig a növénytan lectora a Trinity Collegeben Chambridgeben, u. o. a Christ Collegehez a növénytan tanárának nevezetett ki.

Tomsziban Szibériában tudomány-egyetemet állítottak fel, a növénytan tanárának DR. J. S. KORTSCHINSKIT nevezték ki

FR. JOHOW eddig tudomány-egyetemi magántanár Bonnban, Santiagoba (Chile) megy, hol az Ecole normale on mint a botanica és zoologia tanára fog működni.

HABILITATIOK.

OTTO STAPP a Bécsi, H. SCHENCK a Bonni, THOMAS BOKORNY az Erlangeni tudomány-egyetemen, AD. HANSEN a Darmstadti műegyetemen mint növénytani magántanárok habilitáltattak.

SZEMÉLYI HIREK.

SACHS Würzburgban és PFEFFER Lipszében, kiket a nagyérdemű NAEGELI utódjaivá szemeltek ki, nem fogadták el a megbívást a Münchener tudományegyetem részéről.

IRODALMI HÍREK.

A Bajor kir. növénytani társulat Flora c. közlönye 1818 óta jelent meg, a társulat székhelyén Regensburgban. FÜRNRÖHRNak 1861-ben bekövetkezett halála óta, nem volt botanikus Regensburgban, ki a szerkesztést elvállalta volt, mindazonáltal mindig akadtak tekintélyes szakemberek, kik vagy maguk, vagy tanítványaik által sok becses közleményt küldtek a lapnak; most a lap buzgó szerkesztője DR. SINGER tanár a szerkesztéstől visszalép és a lap jövőre Marburgban fog megjelenni, hol az ifjabb nemzedék egy kiváló tagja K. GOEBEL egyetemi r. nyilv. tanár fogja azt szerkeszteni. Különösen 1848 előtt

— de később is — több becses értekezés jelent meg a Florában, mely hazánk florájára vonatkozik.

Az Oesterreichische botanische Zeitschrift is cserél szerkesztőt, alapítója DR. SKOFITZ, ki a lap ügyeit harmincyole éven át sok buzgalommal és jóakarattal vitte, visszalép a szerkesztőségtől és márciusból kezdve, a Bécsi tudomány-egyetemi növénykert adjunctusa WETTSTEIN RICHARD lovag egyetemi magántanár, az ifjabb nemzedéknek egy szépreményű tagja szerkeszti az Osztrák Növény-tani Folyóiratot.

Az Oesterreichische botanische Zeitschrift DR. SKOFITZ szerkesztése alatt nagyon sok kisebb nagyobb közleményt hozott, mely hazánkra vonatkozik. Volt idő, midőn ilyen adatokat alig közölhettek másutt, mint ezen folyóiratban és ha azok ott nem látnak napvilágot teljesen elvesznek és így az Oest. bot. Zeitschr. a hosszú időn át, oly sokat hozott mi minket közlelről érdekel, hogy azt a magyar flora legbecsesebb forrásművei közé sorozhatni. De ma már nálunk is van elég folyóirat, mely jóra való növény-tani dolgozatoknak tért juttat és nincs okunk coriolanuszkodni.

Az új szerkesztőknek, kik modern színvonalon állva, szép örökségeket vesznek át, melyeknek traditioival elébb-utóbb szakítaniok kell, a terhes de szép feladat, minél fényesebb megoldásához a legjobb szerencsét kívánjuk.

FELHIVÁS

Trefort Ágoston emléke ügyében.

Hazánkban a természettudományok művelése az utóbbi két évtized alatt tetemes lendületet vett, a melynek nagyságát úgy mérlegelhetjük legjobban, ha összehasonlítást teszünk a jelen és a mult között.

Az egyetem és műegyetem természettudományi intézetei a régi, tanításra és búvárkodásra egyaránt alkalmatlan helyiségeiket a mai kor követelésének megfelelően felszerelt épületekkel cserélték föl.

Az, a ki ezt a varázslattal határos gyors változást előidézte, TREFORT ÁGOSTON volt.

Ő volt az, a ki felismerve a természettudományoknak a XIX-ik század műveltségére való hatását és látva e téren hátramaradottságunkat, erejének és tevékenységének nagyobb részét arra fordította, hogy a századok mulasztásait lehetőleg rövid idő alatt pótolhassa.

Mi tanúi voltunk az áldásos működésnek, a mellyel a boldogult a természettudományok felső oktatását a kor követelésének megfelelően újjáteremtette. Ki érezhetné jobban mint mi, hogy ki volt TREFORT ÁGOSTON!

A természettudományi intézetek ő iránta örök hála vanak kötelezve és mi, kik jelenleg ez intézetek élén állunk, elhatároztuk,

hogy a nagym. vallás és közoktatási m. kir. miniszter engedélyével, a mit szerencsések voltunk már is megkapni, az egyetem és műegyetem közös tulajdonát képező, az intézeti épületeket környező parkban, a muzeum-körútra kilátszó helyen, a helyi viszonyoknak megfelelő mellszobor-emléket állítottunk, a mely a boldogultnak e téren szerzett érdemeit az utókornak hirdesse és egyuttal a jelenkor hálás elismerését is tolmácsolja.

Ugy hisszük, hogy mindenki, a ki kiképezését ez intézetekben szerezte, egyetért velünk s úgy ök, mint a természettudományok kedvelői és pártolói támogatni fognak beünket a terv megvalósításában. Ez indít arra, hogy a természettudományok iránt érdeklődő közönség nemes áldozatkészségéhez forduljunk s felkérjük, hogy adományaival — legyenek azok bármily csekélyek — a nemes cél elérését előmozdítani kegyeskedjék.

Nem élünk hangzatos szavakkal, mert a mi valóban nemes és szép, az a legegyszerűbb alakban kifejezve is megtalálja az utat a szívekhez.

A Kir. M. Természettudományi társulat titkári hivatala vállalkozott arra, hogy az adakozás útján beérkező pénzt nyilvántartja s gyűmölcsözőleg az Első Hazai Takarékpénztárban elhelyezi. Ennélfogva az adományok e hivatalnak (Eötvös-tér 1. szám) címezendők.* A beérkezett összegekről az alólírt végrehajtó bizottság a „Természettudományi Közöny”-ben havonként jelentést tesz közzé, illetőleg a befolyt összegeket nyilvánosan nyugtatónyozza.

Kelt Budapesten, 1888. december 20-án.

Báró Eötvös Loránd, egyetemi nyilvános rendes tanár, az egyetemi fizikai intézet igazgatója, mint a bizottság elnöke. Dr. Fodor József, egyetemi ny. r. tanár, a közegészségtani intézet igazgatója. Dr. Frölich Izor, egyetemi nyilv. rendes tanár. Dr. Hantken Miksa, egyetemi ny. r. tanár, az őslénytani intézet igazgatója. Dr. Jendrassik Jenő, egyetemi ny. r. tanár, az élettani intézet igazgatója. Dr. Jurányi Lajos, egyetemi ny. r. tanár, a növénytani intézet és fűvészkert igazgatója. Dr. Lengyel Béla, egyetemi ny. r. tanár, a II-ik chemiai intézet igazgatója, mint a bizottság jegyzője. Lipthay Sándor, műegyetemi ny. r. tanár s a műegyetem e. i. rektora. Dr. Margó Tivadar, egyetemi ny. r. tanár, az állattani intézet igazgatója. Dr. Stoczek József, műegyetemi ny. r. tanár, a M. Tud. Akadémia másodelnöke. Dr. Szabó József, egyetemi ny. r. tanár, az ásványtani intézet igazgatója, a Földtani Társulat elnöke. Dr. Szily Kálmán, műegyetemi ny. r. tanár, a Kir. Magyar Természettudományi Társulat elnöke. Dr. Than Károly, egyetemi ny. r. tanár, az I-ő chemiai intézet igazgatója. Dr. Török Aurél, egyetemi ny. r. tanár, az anthropologiai intézet igazgatója.

* Miután az összegek, úgy is postán beküldendők, nem nyitunk külön aláírást, hanem kérjük a hazai botanikusokat, hogy az adományozni szánt összegeket egyenesen Budapestre a Kir. M. Természettudományi társulat titkári hivatalához címezni méltóztassanak.